

Τὸ Σύνδρομο
τῆς
“Νέας Ἐποχῆς”...

...καὶ ἡ Ἑλπίδα
τῆς
Ὁρθοδοξίας μας

«Λάμπας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ φωτισμὸν ἀληθείας, ἐδίωξας τοῦ ψεύδους τὸ σκότος·
τὰ γὰρ εἰδῶλα ταύτης Σωτήρ, μὴ ἐνέγκατά Σου τὴν ἰσχὺν πέπτωκεν...»

■ Αναγκαία ἐνημέρωση

Τὰ Απόκρυφα Χριστιανικὰ Κείμενα*

Μέρος Ε΄.

Β΄. Απόκρυφα καὶ Κανονικὰ Κείμενα

Θὰ ἀκολουθήσει σύγκριση τῶν Ἀποκρύφων Κειμένων μὲ τὰ Κανονικὰ Εὐαγγέλια, μὲ βάση τὶς διηγήσεις τοὺς καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Κανόνα τῆς Κ.Δ., ὅπως τὸν ὅρισε ἡ Ἐκκλησία.

Μελετώντας τὰ Απόκρυφα Κείμενα, διαπιστώνεται ἡ σχέση μὲ τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, διότι ἓνα τμήμα τῆς Ἀπόκρυφης Χριστιανικῆς Γραμματείας σχετίζεται μὲ πρόσωπα καὶ γεγονότα ποὺ προηγήθηκαν τῆς ἔλευσης τοῦ Χριστοῦ, γεγονότος ποὺ κάνει τὴν σχέση μεταξὺ τῶν Ἀποκρύφων Κειμένων καὶ τῶν Κανονικῶν διηγήσεων περίπλοκη.

Αρχικὰ νὰ διευκρινιστεῖ, ὅτι ὁ χαρακτήρας τῶν Εὐαγγελίων εἶναι κατ’ ἐξοχὴν ἱεραποστολικός, κηρυγματικός, ἐρμηνευτικός καὶ θεολογικός. Ὁ σκοπὸς τῶν Εὐαγγελίων εἶναι νὰ μεταδώσουν τὸ μήνυμα τῆς Ἀνάστασης καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς αἰώνιας ζωῆς στὸν ἄνθρωπο τῆς κάθε ἐποχῆς. **Τ**ὸ καθένα ἔχει τὸν χαρακτήρα του καὶ τὶς θεολογικὲς ιδέες τοῦ συγγραφέα του καὶ ὅλα μαζί ἀπηχοῦν τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ γι’ αὐτὸ διαβαζόταν καὶ διαβάζονται καὶ στὶς λατρευτικὲς συνάξεις τῆς. **Α**ντίθετα, τὰ **Απόκρυφα** εἶναι ἀτομικὰ ἔργα μὴ ἀναγνωρισμένα ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἔστω κι ἂν ἐπικράτησαν σὲ ὁρισμένες ομάδες καὶ διαβάστηκαν γιὰ κάποια χρονικὰ διαστήματα¹.

Ἐπίσης, στὰ Εὐαγγέλια τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου μνη-

μονεύεται πάντα σὲ σχέση μετὰ τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σὲ καμία περίπτωσις ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρώπησις. **Οἱ** διηγήσεις γιὰ τὸ πρόσωπὸ τῆς διακρίνονται γιὰ τὴν λιτότητά τους, μὲ στόχον τὸ θεϊκὸ σχέδιον γιὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, ἐνῶ οἱ διηγήσεις τῶν **Ἀποκρύφων Κειμένων** καταφεύγουν συχνὰ σὲ ἐντυπωσιακὰς περιγραφὰς καὶ ὑπολείπονται θεολογικοῦ νοήματος, χωρὶς νὰ ἀρκοῦνται σὲ ἀπλὰς ἀναφορὰς ἢ ἐξιστορήσεις. **Δί**νοντες ἐντυπωσιακὰς διαστάσεις στὰ πρόσωπα καὶ στὰ γεγονότα, ἔχουν σκοπὸ νὰ πείσουν γιὰ τὴν ὑπερφυσικὴ διάστασιν τῶν γεγονότων μετὰ τὸν ἐντυπωσιασμό, χρησιμοποιώντας ἀκόμη καὶ ἱστορίες φανταστικές.

Γιὰ παράδειγμα, ἐνῶ ἡ διήγησις τοῦ Μτ. 2,13-15 ποὺ περιγράφει τὴν φυγὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶναι λιτὴ, οἱ διηγήσεις τῶν **Ἀποκρύφων** ἀναφέρουν πολλὰς πληροφορίας ποὺ ἄσκησαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην καὶ γραμματείαν, ὅπως π.χ. τὶς περιπέτειες τοῦ ταξιδίου, τὴν συνάντησιν μετὰ ληστές καὶ θηρία κ.ἄ.² **Σ**τὶς **Ἀπόκρυφες Πράξεις** ἀναφέρεται, ὅτι ἡ Θεία Εὐχαριστία τελεῖται μετὰ ἄρτου καὶ ὕδατος, σύμφωνα μετὰ τὶς **Πράξεις Θωμᾶ** 120, 121, 152, 158, τὶς **Πράξεις Πέτρου** 2,2 κ.ἄ. **Σ**τὰ **Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια** παρέχονται πληροφορίες γιὰ τὴν ζωὴν τῆς Παναγίας, ὅχι κατ' ἀνάγκην σὲ σχέση μετὰ τὸν Χριστόν, διότι ἀρκετὰς φορὰς οἱ ἄγνωστοι συγγραφεῖς αὐτῶν τῶν κειμένων θεωροῦν λίγες τὶς πληροφορίες τῶν Εὐαγγελίων καὶ ἀντλοῦν πληροφορίες ἀπὸ προφορικὰς παραδόσεις, ἢ στηρίζονται ἐξ' ὁλοκλήρου εἰς τὴν φαντασίαν τοὺς συμπληρώνοντας τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας³.

Νὰ προστεθεῖ, ὅτι τὰ **Ἀπόκρυφα Κείμενα** συγκρινόμενα πρὸς τὰ Καινοδιαθηκικά, ἂν καὶ ὑπολείπονται ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς, ἱστορικῶν στοιχείων, πνευματικοῦ πλούτου καὶ ἠθικοῦ βάθους, ὥστόσο ἔθρεψαν πολλὰς γενιὰς πιστῶν καὶ ἐνέπνευσαν ὕμνογράφους καὶ ἀγιογράφους τῆς Ἐκκλησίας.

Υποστηρίζεται ἀπὸ τοὺς μελετητὰς, ὅτι δὴθεν μερικὰ ἀπόκρυφα κείμενα εἶναι ἀρχαιότερα ἀπὸ τὴν Κ.Δ. καὶ χρησιμοποιήθηκαν ὡς πηγὴ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Κ.Δ. **Ὡ**στόσο πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ τὸ φαινόμενον τῆς δευτερεύουσας προφορικῆς παράδοσης, μιᾶς καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις, οἱ προφορικὰς παραδόσεις προηγούνται τῶν γραπτῶν κειμένων. **Αὐ**τὰς οἱ προφορικὰς παραδόσεις συνυπῆρχαν μετὰ τὴν διάδοσιν τῶν κειμένων καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἀκόμη καὶ

τὰ κείμενα πού ὑπῆρχαν σὲ γραπτὴ μορφή ἐξακολουθοῦσαν νὰ μεταδίδονται προφορικά, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν Κανονικῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα διαβάζονταν δυνατὰ κατὰ τὴν λατρεία. **Τὰ Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια** ἀποτελοῦν ἓνα συνδυασμὸ τῶν περιεχομένων τῶν Κανονικῶν Εὐαγγελίων καὶ τῆς λαϊκῆς προφορικῆς παράδοσης, ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνεται στὰ Κανονικὰ Εὐαγγέλια⁴.

Σύμφωνα μὲ τὸν H.J. Klauck, «εἶναι δύσκολο νὰ διατηρηθεῖ μία τέτοια ἄποψη καὶ ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε ἐπιφυλακτικοί, διότι δημιουργεῖται ὁ κίνδυνος ἀντικατάστασης μίας παλαιότερης ιδεολογίας, ἡ ὁποία ἀποδεχόταν τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Κανόνα, ἀπὸ μία νεώτερη, ἡ ὁποία ὑπερασπίζεται μία μὴ κανονικὴ, ἐλεύθερη καὶ λογοτεχνικὴ». **Αὐτὸ** μπορεῖ νὰ ἐπέτρεψε στὰ Κανονικὰ Εὐαγγέλια νὰ ἀσκήσουν ἔμμεση ἐπιρροή στὴν σύνθεση τῶν **Ἀπόκρυφων Κειμένων**.

Ἐν τούτοις, τὰ κείμενα αὐτὰ δὲν ἀνταποκρίνονταν στὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ θεολογία τῶν ἔργων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων τῆς ἐποχῆς καὶ ἀποκλείστηκαν ἀπὸ τὸν Κανόνα.

Σύμφωνα μὲ τὸ R. Hoffmann, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν Κανονικῶν καὶ τῶν **Ἀπόκρυφων Παραδόσεων** δὲν εἶναι, ὅτι τὰ πρῶτα εἶναι ἱστορικὰ καὶ τὰ δεύτερα βασιζόνται σὲ μύθους, ἀλλὰ ὅτι ἡ παράδοση τῶν Κανονικῶν Εὐαγγελίων ἀντιπροσωπεύει τὸν «ἐξουσιοδοτημένο» Ἰησοῦ, ἐνῶ οἱ ἀπόκρυφες παραδόσεις παραμένουν χωρὶς «ἐξουσιοδότηση»⁵. **Ἐπισημαίνει**, ὅτι τὰ κείμενα τῆς Κ.Δ. χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῶν **Ἀπόκρυφων** ὡς κριτήρια καὶ σκοπὸς τοὺς ἦταν νὰ τὰ συμπληρώσουν. **Πρόθεσή** τους ἦταν νὰ προωθήσουν τὶς θεολογικὲς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα καὶ ὅταν αὐτὲς ἀπέκλιναν ἀπὸ τὴν Κ. Δ., τότε υἱοθετήθηκαν τὰ διάφορα εἶδη τῆς Κ.Δ., τὰ Εὐαγγέλια, οἱ Ἐπιστολές, οἱ Πράξεις τῶν Αποστόλων καὶ οἱ διάφορες Αποκαλύψεις. **Ἔτσι**, ὁρισμένα ἀπὸ τὰ κείμενα πού ἀποκαλοῦνται «**Ἀπόκρυφα**» προέρχονται ἀπὸ τὴν πρώϊμη

Τὸ κοπτικὸ κείμενο
τῆς Πρώτης Αποκάλυψης
τοῦ Ἰακώβου. Βιβλιοθήκη
τοῦ Νάγκ Χαμαντί.
Πηγή: Oxford University.

περίοδο του Χριστιανισμού και μετατράπηκαν σὲ «**Ἀπόκρυφα**» σὲ μεταγενέστερο χρόνο.

Ἐν κατακλείδι, τὰ **Ἀπόκρυφα Κείμενα** μπορεῖ νὰ ἀντλοῦν ἕνα ἢ περισσότερα τμήματα τοῦ ὑλικοῦ τους ἀπὸ τὰ ἀγιογραφικὰ κείμενα, σπάνια ὅμως λαμβάνουν τὸ ὑλικό τους ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ αὐτά. **Δ**ὲν διακρίνεται σχέση ἐξάρτησης τῆς ἀπόκρυφης Γραμματείας ἀπὸ τὴν Κανονική, οὔτε σχέση ἀνταγωνιστική, διότι ἡ **Ἀπόκρυφη Γραμματεία** ἐπικεντρώνεται στὰ γεγονότα καὶ στὰ πρόσωπα τῆς ἱστορίας τῆς Σωτηρίας πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁλοκληρώνεται κατὰ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχή.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη, ὅτι τὰ ἀπόκρυφα κείμενα προέρχονται ἀπὸ πρόσωπα χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, ὑπάρχει ἀμφιβολία, διότι τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν συγγραφέων φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ διατηροῦν μία σαφῆ δομὴ καὶ ἄρα οἱ συγγραφεῖς προέρχονται ἀπὸ ὑψηλὰ κοινωνικὰ στρώματα καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦταν ἡμιμαθεῖς⁶.

(*) Περιοδ. «Διάλογος», ἀριθμ. 114/Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 2023. σελ. 11-14.

• Τῆς Ἑλένης Πενοπούλου (Μ.Θ.). • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. Ἰ. Καραβιδοπούλου, Ἀπόκρυφα χριστιανικὰ κείμενα, τ. Α', Πουρναρῶ, Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 11-16.

2. Δ. Τσάμη, Θεομητορικὸν Γ', σελ. 279-331.

3. Ὅσο γιὰ τὸ τί ἔκανε ὁ Χριστός μας τὰ 30 χρόνια ποὺ παρέμεινε κοντὰ στὴν Μητέρα του καὶ τὸν μνήστορα Ἰωσήφ, ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρει στὸ Μτ. 2, 19-23, Μτ. 3, 13, Μκ. 1, 9, Λκ. 2, 40-52, Ἰω. 1, 29. **Εἶ**ναι φανερό, ὅτι ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐπέλεξε τὴν ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν γιὰ τὴν ἑναρξὴ τοῦ ἔργου Του πάνω στὴν γῆ, δὲν θεώρησε σκόπιμο ν' ἀναφερθεῖ στὸ διάστημα τῆς προετοιμασίας του καὶ τὰ 4 Εὐαγγέλια περιορίζονται σ' αὐτὴν τὴν ὀλιγόλογη ἀναφορὰ γιὰ τὸ διάστημα αὐτό. **Ε**άν εἶχε συμβεῖ κάτι ἄξιο ἀναφορᾶς (μὲ πνευματικὰ κριτήρια), εἶναι βέβαιο ὅτι τουλάχιστον ὁ Λουκᾶς θὰ τὸ ἀνέφερε. **Ὁ** πλοῦτος τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, παρ' ὅτι περιορίζονται στὰ τρία μόνο χρόνια τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου πάνω στὴν γῆ, εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ καθοδηγήσει τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀσφάλεια στὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἐφ' ὅσον ἐφαρμῶσει ὅσα δίδαξε ὁ Χριστὸς καὶ ἀκολουθήσει τὸ παράδειγμά Του. Ἀδάμου- Σ. Γκιργκένη, ὁ.π. σελ. 97-98.

4. E. Raymond Browns – A. Joseph Fitzmyer – E. Roland Murphy, The New Jerome biblical commentary, India, burns & oates, 2011, σελ. 1065.

5. R. Hoffmann, The Secret Gospels - A harmony of Apocryphal Jesus Traditions, Prometheus Books, 1996 σελ. 11-14.

6. R. Gounelle, «Ἡ Ἀπόκρυφη Χριστιανικὴ Γραμματεία», Ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ Α.Π.Θ. «Κόσμος», τ. 1, 2012, σ.15. Tischendorf, Apocalyrses Apocryphae, ὁ.π., σελ. 150-167.